

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Udrag fra Seks komedier

Citation: Holberg, Ludvig: "Seks komedier", i Holberg, Ludvig: *Seks komedier*, udg. af Jens Kr. Andersen, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1994, s. 528.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-holberg14val-shoot-idm139796474851232/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Seks komedier

- 204 *Und ich bin (...) Ephraim*: og jeg er den lille jøde E. – *Und ich bin (...) hebbin*: og jeg er en mand, hvis forfædre har boet i den store by Jerusalem. – *Und ich bin hiakommen (...) Blut*: og jeg er kommet her for at kræve betaling for mine udlånte klæder. Men det skal ordnes uden blod(sudgydelse). – *dit Skiøgt (...) vandrede Ridder*: henrydning til «den evige (omflakkende) jøde», se n.t.s. 134. – *All zu viel (...) Kinder*: alt for meget vandrede, desværre! både jeg og andre Israels børn (dvs. jøder). – *Møssier ich heb (...) von Abend*: min herre, jeg har ikke tid, jeg må udlåne dragten til en maskerade i aften. – *Musqvenade*: på det tidspunkt, hvor komedien første gang opførtes (juni 1724), havde teatrets ejer og skuespillerne tilladelse til at bruge salen til offentlige forlystelser, herunder maskerade, uden for spilletiden og således skaffe sig og teatret en tiltrængt biindtægt. – *Pack dig*: forsvind. – *Tæk ju man ut (...) Gerøcht*: træk ud (dvs. træk blank), eller du skal føle effekten (virkningen) af lands lov og ret.
- 205 *Bist du (...) så lang*: har du været væk i fyrretyve år, så må du også betale for fyrretyve år. Vi vil straks gøre regning. Farvel så længe. – *Spectatores*: lat.: tilskuerne. – *Nu haaber vi (...) Johannes heede*: epilogen, der understreger komediens karakter af travesti (se n.t.s. 133), er udformet i såk. »Bording-strofer» (efter den virtuose da. baroklyriker Anders B., 1619-1677), fire-linjede, krydsrimede strofer med vekslende 4- og 3-fods jamber; nogle af versene indeholder gentagelser fra Holbergs lille lejlighedsstykke *Nye-Aars Prologus* fra 1723. – *tvende Døge*: to døgn, dvs. inden for »tidens enhed» (se n.t.s. 146), liberalt fortolket. – *vare meere længe*: se n.t.s. 146. – *efter Reglerne*: den klassiske dramaturgis regler; der sigtes især til »enhedernes», se n.t.s. 146 og 152. – *tvende sneese Aar*: 40 år. – *tvende sneese (...) Mand's Alder bliver*: se n.t.s. 146. – *Fra Grækland til Trøja gaaer*: se n.t.s. 152. – *Kiemper (...) Hexen*: se n.t.s. 185. – *Beleyringer og Krige*: se n.t.s. 148 og 176. – *Tøg, Jonfnue-Rov*: se n.t.s. 148. – *Nu et (...) Rige*: se n.t.s. 152.
- 206 *Sig Løvet vil fratage*: se n.t.s. 191. – *Folk skabt om (...) gloend Drage*: se n.t.s. 185. – *En Harlequin (...) Herskab plager*: man ser også en H. (der sigtes til Chilian), der plager (sit) herskab med snak. – *Tø sneese Aar (...) Tid fødriue*: se n.t.s. 146. – *Tydsck Comoedie (...) Broelaggers-Stræde*: se n.t.s. 133. – *Vil jeg Johannes heede*: »må I kalde mig Mads».

Erasmus Montanus

- 207 *Erasmus (...) Berg*: E.M. er et latiniseret navn; det var almindelig skik blandt studenter og akademikere i 16.-18. årh., da lat. var internationalt lærdomsprog, at konstruere sig et sådant. Idet M. er et

- tillægsord på lat. og betyder »bjerg« el. »fra bjergets«, kan E.M. enten være en simpel oversættelse af Rasmus B(j)erg, eller han benyttes (ligeledes efter tidens skik) sin hjemstavn som tilnavn; denne (og dermed handlingens sted) betegnes jo fl. st. som »her på Biergets« (I,1, s. 209, I,2, s. 210 og IV,4 s. 262), om dette stednavn jvf. *Jeppes paa Bierget*; se også n.t.s. 79.
- 208 *Montani*: lat.: Montanus'. – *Fæstemøe*: forlovede. – *Ridefogd*: ridefoged, herremændens godsforvalter.
- 209 *Actus*: lat.: akt. – *stakels*: jævn, simpel. – *besynderlig*: især. – *de Højheredes Bønder*: fæstebønder på Universitetets gods. – *disputere*: diskutere metodisk; på Universitetet havde man på komediens tid regulære »disputationer«, øvelser, hvorved de studerende blev trænet i logisk argumentation (og latin). – *præke*: langt de fleste af tidens akademikere endte som præster. – *førtryde paa*: ægte os over. – *sai paa*: spenderet på. – *skiotter (...)* om: synes om. – *Avind*: misundelse. – *Avlingen*: landbruget. – *legge (...)* paa *Hieret*: tage mig af. – *som mænd*: sømænd (mild ed, af hellige mænd, helgener).
- 210 *min hierte*: min kære. – *Academias*: akademiker, student. – *Lagvej (...)* *Skriver*: opremsningen af jævne, da. ord (personbetegnelser), der er blevet erstattet af mondæne fremmedord, har sin sandsynlige kilde i H.W. Laurembergs *Fire Skæmpte Diate* (1652), 3. digt: *Om Allenodiske Spog og Tituler*, v. 440–452, *Fire Skjæmte-digte*, udg.: J. Paludan (1889–1890) II, s. 85f. – *Lagvej*: lakej, tjener (i fornemme huse). – *Matasse*: vulgariseret fr.: maitresse, elskerinde. – *Bislaaperske*: fordansket platty.: elskerinde (jvf. højty.: Beischläferin). – *Frøken*: på komediens tid titel på ugift kvinde af højere stand; titlen begyndte dog at vinde udbredelse i borgerstanden. – *Statsmøe*: stadsrå, selskabsdame el. kammerpige i fornemt hus; »Jomfru« havde i Jeppes opregning passet bedre som modstykke til »Frøken«. – *Sikketerer*: forvanskning af sekretær. – *Latinen og*: også latinen. – *Logican, Rhetoricam og Metaphysicam*: tre fag på »grunduddannelsen« på datidens universitet, logik, retorik og metafysik (anført på lat. og bøjet i afhængighedsfald, fordi de står som genstandsled i sætningen). – *Logican*: logik er læren om at drage (formelt rigtige) slutninger; faget fungerede desuden som indføring i filosofi. – *Rhetoricam*: retorik el. veltalenhed, opøvelse i en smuk og virkningsfuld (latinsk) sprogbrug; siden middelalderen en humanistisk grunddisciplin. – *Metaphysicam*: egl. læren om det immaterielle (over-fysiske); som studiefag var m. læren om de filosofiske grundbegreber. – *Dejn først*: da mange degne havde teologisk embedsksamen, var avancementet fra degn til præst almindeligt.
- 211 *Ritualen*: kirkeritual (det nyeste på komediens tid fra 1685) indeholder forskrifter for de kirkelige handlinger. – *forskreven*: skrevet